

WARUNKI PRENUMERATY

1. Czasopismo „Myśl Wojskowa” jest dostępne tylko w prenumeracie.
2. Instytucje wojskowe i cywilne oraz odbiorcy indywidualni (kadra Wojska Polskiego i osoby spoza wojska), proszeni są o kierowanie zamówień pod adres:

**DOM WYDAWNICZY „BELLONA”,
WYDZIAŁ KOLPORTAŻU I TRANSPORTU
ul. Grzybowska 77, 00-844 Warszawa
tel. (0-22) 620-20-44 wewn. 463, (0-22) 687-90-41**

Wpłaty z tytułu prenumeraty należy przekazywać na konto:

**PBK S.A. V Oddział Warszawa
14106026890000402010000580**

3. Termin składania zamówień i wpłat na następny rok upływa dnia 1 grudnia.
4. Cena 1 egzemplarza wynosi:
 - a) w prenumeracie krajowej – 10 złotych (60,00 złotych za cały rok – sześć numerów);
 - b) w prenumeracie zagranicznej – 14 USD (84 USD za cały rok – sześć numerów), plus koszt przesyłki lotniczej (6 USD za przesłanie jednego egzemplarza).

1918 – 1950 BELLONA

Wzrost 210-1005/10
C.B.W.
CZYTAJ

MYŚL WOJSKOWA

DWUMIESIĘCZNIK

WYDAWANY PRZEZ
MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ

ROCZNIK LXXXVII (LXI)

6 (641)

LISTOPAD–GRUDZIEŃ

2005

WARSZAWA

w obecnej sytuacji, przy aktywnym udziale Polski w koalicji antyterrorystycznej oraz zaangażowaniu się w operacjach prowadzonych przez Sojusz Północnoatlantycki, nie można wykluczyć prawdopodobnego użycia broni masowego rażenia w wyniku działań terrorystycznych.

W wypadku potencjalnego konfliktu zbrojnego zagrożenie terytorium kraju mogą stanowić selektywne uderzenia bronią jądrową, biologiczną i chemiczną. Celem ich będzie przede wszystkim izolowanie obszaru działań. W czasie pokoju największe zagrożenia dla terytorium naszego kraju stanowią skażenia promieniotwórcze, biologiczne lub chemiczne, powstałe w wyniku uwolnienia toksycznych substancji, promieniotwórczych, biologicznych i chemicznych w sposób inny niż użycie BMR. Główną przyczyną takiej sytuacji jest techniczne zużywanie się linii produkcyjnych w zakładach posiadających toksyczne środki przemysłowe i brak środków finansowych na ich modernizację. Ponadto duża ilość niebezpiecznych substancji jest przewożona transportem drogowym i kolejowym bez specjalistycznego nadzoru.

Potencjalnymi źródłami skażeń powstałymi w wyniku rozprzestrzenienia się promieniotwórczych substancji przemysłowych mogą być obiekty energetyki jądrowej państw sąsiednich. Awaria pojedynczego reaktora jądrowego może być przyczyną skażeń obejmujących swym zasięgiem terytorium całego naszego kraju.

Płk dypl. Mirosław BANASIK*

ROLA KONWENCJONALNYCH SIŁ ODPOWIEDZI NATO W PROCESIE PRZECIWDZIAŁANIA ROZPOWSZECHNIANIU BRONI MASOWEGO RAŻENIA (BMR)

Przeciwstawianie się rozpowszechnianiu broni masowego rażenia wymaga podejmowania wielu działań, począwszy od zabiegów politycznych i dyplomatycznych, mających na celu powstrzymanie rozwoju programów, technologii i systemów przenoszenia, aż do alternatywnego użycia siły. Aktywna obrona przeciwraкетowa jest ostatecznością w sytuacji, gdy inne środki zawiodą, a rakiety zostały już wystrzelone i stanowią bezpośrednie zagrożenie.

Siły Odpowiedzi NATO są elementem przeciwdziałania zagrożeniom, a ich użycie jest szczególnym czynnikiem obronnym, głównie dlatego, że użycie siły jest rozważane jedynie jako ostateczność, kiedy zawiodą inne środki. Podobnie jak inne aktywne środki przechwytyjące, Siły Odpowiedzi rozpoczynają działanie wtedy, gdy zagrożenie urzeczywistnia się lub już istnieje, bezpośrednio przed użyciem rakiet, jako działanie prewencyjne. Instrumenty stosowane przeciwko rozpowszechnianiu BMR są różnorodne i korzysta się z nich w celu przeciwdziałania dostarczaniu lub blokowania możliwości nabywania zarówno tej broni, jak i systemów jej przenoszenia. Jakkolwiek linie podziału pomiędzy tymi dwoma grupami działań są niezbyt ostre, to niektóre formy przeciwdziałania mogą w istocie rzeczy wymagać użycia siły.

Siły Odpowiedzi prowadzą zatem działania, które można określić jako powodujące „zakłócenia w dostarczaniu”. Na przykład, w operacjach przeciwpowietrznych obowiązywała (i nadal obowiązuje) zasada niszczenia samolotów, które działają w powietrzu oraz tych, które znajdują się wciąż na lotniskach, tak aby nie dopuścić do ich startu i późniejszego użycia. Tak więc koncepcja Sił Odpowiedzi ani nie jest nowa (obowiązywała już przez jakiś czas), ani nie wymaga użycia

* Płk dypl. Mirosław Banasik – zastępca Polskiego Narodowego Przedstawiciela Wojskowego przy SHAPE (Belgia).

nowych środków czy opracowania nowych technologii. Siły Odpowiedzi mają więc obecnie możliwości, które mogą być wykorzystane zarówno przeciwko BMR, jak i raketowym systemom jej przenoszenia.

Sojusz Północnoatlantycki dokonał oceny możliwości zwalczania pocisków balistycznych na teatrze działań – jest to tzw. koncepcja obrony powietrznej dalekiego zasięgu (*Extended Air Defence Concept*). Wiele z tych możliwości może być wykorzystane do obrony przed strategicznymi pociskami raketowymi przenoszącymi BMR. Pociski te mogą być niszczone, zanim zaczną być źródłem zagrożenia, jeszcze przed ich wystrzeleniem, a przeciwdziałające pociski raketowe krótkiego zasięgu i pociski raketowe dalekiego zasięgu mogą znacznie zredukować zagrożenie. Natowska koncepcja zwalczania pocisków raketowych na szczeblu taktycznym mówi, że: *istnieje wielka różnorodność dostępnych środków przeciwdziałania w obszarze działań powietrznych, lądowych i morskich czy specjalnych, dla prowadzenia operacji w ramach Sił Odpowiedzi, głównie przeciwko wcześniej zaplanowanym celom. Jakkolwiek większość z tych środków jest obecnie niewystarczająca, to określenie ich ważności i priorytetów co do ich użycia w ramach Sił Odpowiedzi pozostaje wyzwaniem dla dowódców.*

Rozpatrzmy teraz sytuację użycia środków, mających na celu niedopuszczenie do wystrzelenia pocisków raketowych dalekiego zasięgu. Decyzja o rozmieszczeniu i użyciu Sił Odpowiedzi, jak również aprobata listy celów, zapada na szczeblu politycznym, zwłaszcza gdy operacja przeciwko BMR jest brana pod uwagę w czasie pokoju, kryzysu lub bezpośrednio przed wybuchem konfliktu zbrojnego. Podczas gdy decyzje dotyczące ochrony wojsk rozmieszczonych na teatrze działań mogą być delegowane dowódcom lub Komitetowi Wojskowemu NATO, to decyzja o uderzeniu wyprzedzającym poza teatrem działań lub w czasie pokoju musi pozostać w gestii najwyższych czynników politycznych, przy czym muszą być brane pod uwagę wymogi prawa międzynarodowego.

Szczególne znaczenia nabiera sytuacja, kiedy określone są cele, które mogą być atakowane przez konwencjonalne Siły Odpowiedzi. Oprócz środków związanych z raketami (nieruchome i mobilne wyrzutnie raketowe, rakiety w magazynach lub oddzielnie przechowywane głowice) mogą być również atakowane stanowiska dowodzenia i infrastruktura wspierająca użycie rakiet. Większość środków wsparcia, które z natury są elementami wojskowymi, może być rozmieszczona (czasami jest tak celowo) na obszarach lub w urządzeniach cywilnych. W takich wypadkach w celu uniknięcia równoległych strat niezbędne jest przeprowadzenie uderzenia bronią precyzyjną.

Ponadto niektóre cele mogą być wrażliwe tylko przez pewien czas i będą wymagać natychmiastowej akcji. Muszą być zneutralizowane, zanim mogą być użyte lub ułatwią użycie pocisków raketowych. Jeśli zniszczenie celu wymaga politycznej akceptacji przed atakiem, to pojawia się pytanie, w jaki sposób proces uzyskania zgody może być przyśpieszony, tak aby Siły Odpowiedzi NATO mogły być użyte w odpowiednim czasie. Mamy świadomość, że muszą być podjęte

wcześniejsze prace planistyczne, należy także z wyprzedzeniem określić zasady zwalczania pocisków raketowych w fazie lotu – ze względu na ograniczony czas podjęcia decyzji. Takie wcześniejsze planowanie może okazać się jednak niemożliwe, jeśli nowe cele lub sytuacja pojawią się nieoczekiwanie i będą wymagać natychmiastowego działania. Wydaje się, że w takich wypadkach niezbędne będzie przekazanie uprawnień do podejmowania decyzji o użyciu Sił Odpowiedzi dowódcy teatru działań lub dowódcy, który jest bliżej danej sytuacji albo sprawuje kontrolę nad środkami odpowiedzi. Odnosi się to zarówno do natowskiego, jak i narodowego systemu dowodzenia.

Kolejne pytanie, które należy zadać, brzmi: jakiego rodzaju cele będą wymagać politycznej akceptacji użycia Sił Odpowiedzi? Przeważa opinia, że siły te powinny być użyte w jak najwcześniejszej fazie – w czasie napięcia lub nawet wcześniej – przeciwko programowi biologicznemu, chemicznemu lub nuklearnemu. Uderzenie może być skierowane przeciw infrastrukturze, takiej jak specjalistyczne składy paliw czy urządzenia inżynierskie. Tak więc czasem nie ma wyraźnej różnicy pomiędzy celami, które są wyłącznie celami militarnymi, a celami, które mogą być urządzeniami cywilnymi lub działaniami, które mogą wspierać użycie broni masowego rażenia lub programy raketowe. Obrazuje to potrzebę dokładnego rozważenia użycia siły do zneutralizowania powyższych zagrożeń oraz skutków takiego posunięcia. Użycie Sił Odpowiedzi na terytorium innego państwa bez jego zezwolenia jest zawsze problematyczne i opiera się na zasadach samoobrony, określonych w Statucie ONZ. Mniej jasna jest jednak sytuacja, w której na przykład wojsko jest użyte do powstrzymania cywili uczestniczących w budowie broni masowego rażenia lub pracach nad pociskami raketowymi czy sytuacja, w której wojsko niszczy urządzenia cywilne. Pojawia się pytanie: na jakich podstawach prawnych jest oparta militarna interwencja? W obydwu opisanych przypadkach należy wziąć pod uwagę zarówno narodowe, jak i międzynarodowe normy prawne.

Operacje Sił Odpowiedzi są z natury bardzo ryzykowne. Aby zminimalizować ryzyko, konieczne jest wcześniejsze zaplanowanie działań i rozmieszczenie tych sił na terytorium wroga najszybciej, jak to jest możliwe. Wiele krajów ma siły specjalne lub siły elitarne, szkolone do wykonywania tego typu zadań na wodach międzynarodowych, w międzynarodowej przestrzeni powietrznej czy na terytorium wroga. Do przeprowadzenia precyzyjnych, chirurgicznych wręcz uderzeń wymagających zabezpieczenia stosunkowo małych obszarów na terytorium nieprzyjaciela oraz w celu późniejszego przeciwdziałania BMR lub pociskom raketowym najlepiej wykorzystać siły specjalne, które mogą być najszybciej wprowadzone, a ich użycie zapewnia bezpieczeństwo akcji. Oczywiście, inwazja na większą skalę, która ma na celu przerwanie programu prac nad BMR lub jej rozprzestrzeniania będzie wymagać o wiele większej operacji, prawdopodobnie przeprowadzanej przez kilka państw.

Aby przeciwdziałać zagrożeniom pochodzącym od broni masowego rażenia czy systemów jej przenoszenia, należy podjąć wiele kroków. Obejmują one także

działanie na rzecz upowszechniania międzynarodowych traktatów i porozumień, takich jak *Konwencja o zakazie rozwijania, produkcji, gromadzenia broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz ich niszczeniu*, *Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej*, *Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów*. Instrumenty te pomagają ustanowić międzynarodowe normy, które odstraszą od nabywania BMR lub też podniosą polityczne koszty związane z jej zakupem. Określoną rolę spełniają również sankcje międzynarodowe, aczkolwiek doświadczenie uczy, że nie są one w stanie wpłynąć na całkowite zarzucenie zamiaru posiadania BMR przez określone państwa.

Jeśli dane państwo podjęło decyzję o zaopatrzeniu się w BMR, to musimy mieć pewność, że nie będzie mogło (ono lub podmioty pozarządowe) nabyć niezbędnego wyposażenia lub materiału. Pracuje się więc nad programem promowania efektywnej kontroli eksportu, który opierałby się na wielostronnie uzgodnionych standardach. Należy również przeciwdziałać transferowi wartości intelektualnych, np. w Wielkiej Brytanii poszukuje się byłych studentów, którzy prowadzili badania nad BMR lub zajmowali się podobną problematyką. Innym istotnym działaniem mającym na celu powstrzymanie rozpowszechniania BMR jest niszczenie broni chemicznej lub niedopuszczanie do składowania nadmiernych ilości plutonu.

Czasami bardziej efektywne mogą być działania bezpośrednie. Przechwycenie na morzu materiałów do produkcji BMR może powstrzymać realizację programu jej budowy. Wiele krajów uczestniczy w rozwoju inicjatywy bezpieczeństwa rozpowszechniania BMR (*Proliferation Security Initiative – PSI*), zapoczątkowanej przez prezydenta Busha w Krakowie w maju 2003 r. Celem tego programu jest podniesienie powszechnej świadomości zagrożenia oraz niesienie konkretnej pomocy w przeciwdziałaniu przemieszczaniu BMR, ich systemów przenoszenia i pochodnych materiałów przez doskonalenie prawa narodowego, współpracy wywiadowczej oraz zwiększenie przygotowań do podjęcia działań militarnych. Obecnie w programie PSI uczestniczy 17 państw, wnosząc własne doświadczenia, środki i ekspertyzy dotyczące wszystkich obszarów działania tego programu. Ponad 70 krajów wyraziło swoje polityczne poparcie dla tej inicjatywy. Szczególnie cenne w ostatnim czasie jest działanie NATO w rejonie Morza Śródziemnego, które prowadzi tam operację pod kryptonimem „Active Endeavour”. Jest to jedno z działań w walce z terroryzmem, podjęte po wydarzeniach z 11 września 2001 r. i odbywa się w ramach artykułu 5 Traktatu Północnoatlantyckiego. Operacja polega na monitorowaniu tego, co dzieje się na Morzu Śródziemnym oraz eskortowaniu statków. W razie potrzeby jednostki są poddawane inspekcji.

Proliferation Security Initiative jest zatem jednym z narzędzi w walce z zagrożeniem BMR, które redukuje potrzebę podjęcia działań przez Siły Odpowiedzi. Mówi się, że siła może być użyta w pewnych okolicznościach, to jest w ramach PSI, na przykład gdy okaże się, że na pokładzie statku jest nielegalny fracht. Należy jednak być ostrożnym, by odróżnić akcję podejmowaną w ramach PSI od działania w ramach tzw. Sił Odpowiedzi, gdyż podstawy prawne będą w tym wypadku

inne. Jak zaznaczono na wstępie, granice pomiędzy różnymi formami przeciwdziałania rozpowszechnianiu BMR są bardzo nieostre.

*

*

*

Reasumując należy stwierdzić, że mogą być podejmowane różnorodne wysiłki militarne oraz działania wspierające, których celem jest przeciwdziałanie rozpowszechnianiu BMR i środków jej przenoszenia, włącznie z niszczeniem tej broni. Państwa muszą zatem mieć odpowiednie możliwości, niezbędne do użycia Sił Odpowiedzi. Można do nich zaliczyć:

1. Zdobywanie i przetwarzanie informacji wywiadowczych, szczególnie dowodów pochodzących od podmiotów pozarządowych na temat posiadania BMR, systemów jej przenoszenia, materiałów do jej produkcji lub też informacji będących w dyspozycji państw i organizacji pozarządowych.
2. Zabezpieczanie BMR i wyrzutni raketowych na terytorium wrogiego państwa.
3. Szybkie rozmieszczanie pododdziałów zdolnych do przeszukania podejrzanych miejsc.
4. Bezpieczne przemieszczanie BMR, materiałów lub pocisków raketowych na obszarze danego kraju lub wywiezienie ich w celu zneutralizowania.
5. Zatrzymanie personelu do późniejszego przesłuchania lub zebranie i zabezpieczenie dowodów dla prokuratora.
6. Szybkie i bezpieczne wycofanie się z operacji.

Wiele krajów ma takie możliwości i mogą one być wykorzystane, aby zakłócić lub przerwać przepływ BMR i pocisków raketowych pomiędzy państwami. Zakres wspólnie ponoszonego ciężaru w tej dziedzinie zależy od możliwości dzielenia się w odpowiednim czasie informacjami wywiadowczymi oraz od poziomu bezpieczeństwa operacyjnego wymaganego do użycia Sił Odpowiedzi NATO.